

№3/2024

ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

**ADPI
Ilmiy xabarnomasi**

MUNDARIJA

	PEDAGOGIKA
Yulbarsova X.A. Bo'lajak sotsiologlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish tuzilmasi va tavsifi	4
Xushnazarova M.N. Bo'lajak o'qituvchilarни ijtimoiy pedagogik amaliyatga tayyorlashda pedagogika fanining samarali usullaridan foydalanish	10
Raxmedova M.A. Mahmud az-Zamaxshariyning ma'naviy merosidan yoshlarni axloqiy tarbiyalashda foydalanish imkoniyatlari	13
Ismoilov Y.Q. Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning texnologik masalalari	17
Iminova H.M. Ta'lim tizimiga konsentrangan ta'limni integratsiya qilishning zamonaviy pedagogik tendensiyalari	20
Muladjanova G.A., Mullajonova M.D. Oliy ta'lim talabalarning sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanish kompetentligini takomillashtirish	25
Wang Ping. Exploration of ethnic music elements in chinese piano works	29
Kadirov A.M., Ergasheva Sh.Q. The role of fine arts in installing the values of human dignity in general education pupils	32
Nadirxanova N.A. Enhancing creative competence in students through the steam educational methodology: integrating visual arts and engineering graphics	38
Axmedova D.X. Interfaol usulda rag'batlantirishning o'quvchilar ta'lim-tarbiyasiga ijobjiy ta'siri	44
O'rinboyev M. I. Fizika o'qitish amaliyotida metakognitiv faoliyatlarni takomillashtirish	48
Burxonova M.M., Sirojiddinov B.A. Amaliy mashq va masalalarning kontekstual asoslari hamda umumta'lim mabablarda qo'llanishi bo'yicha pedagogik-metodik aspektlar	51
To'raxonova B.T. Bo'lajak pedagog-psixologlarni tarbiyaviy faoliyatini tashkil etishga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari	54
O'smanova D.Z. Zamonaviy dars jarayonida adabiy-nutqiy kompetensiyani shakllantirish, ilg'or pedagogik texnologiyalar orqali rivojlantirish	57
Xudoberganova M.A. Talabalarga adabiyotni o'qitishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning samarali texnologiyalari	61
Iminova D.N. Innovativ loyihalar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish motivatsiyasini rivojlantirishning mazmuni	65
Abdulmadjidova M.D. Ilk o'spirinlik davrida mehnatga munosabatning shakllanishi	68
Dushabayeva G.M. Mustaqil ta'limda chizmachilik fanidan kompyuter dasturlarda foydalanishning ahamiyati	71
Utanova V.M. Diskurs tahlili: umumiy ta'rif, metodologiya va misol	75
Qoraboyev J.B., Qoraboyeva N.N. Ingliz va o'zbek tillarida frazeologik ma'no tuzilishi	78
Umarov A.V. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar – talabalarning mediasavodxonligi va axborot madaniyatini rivojlantiruvchi didaktik vosita sifatida	81
Qodirova O.S. Maktabgacha ta'lim yoshida bolalarning ta'lim faoliyatiga faol tashabbuskorlik munosabatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	86
Aslonov X.Sh. Dasturlangan labaratoriya ishlariда yarimo'tkazgichlarning ta'qiqlangan zona kengligi tushunchasi	89
Bakirov I.H. Boks sport turida musobaqalarning o'tkazish turlari va musobaqa faoliyati	94
Saidg'aniyev S.O. Bolalar uchun sport gimnastikasi	98
Tojiboyeva N.T. Ta'lim muhitida o'zini-o'zi boshqarishda qiyin bo'lgan o'smirlarning hissiy qulayligining psixologik jihatları	100
Dushabayev D.Sh. Umum ta'lim maktablarda jismoniy tarbiya darslarida zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	103
Abdullaev G'.A. The method of determination of aerobic and anaerobic threshold by heart rate of athletes in the development of endurance qualities in athletics training (In the case of middle and long distance runners)	106
Qurbanova F.M. Talabalarining jamoada ishslash qobilyatlarini kollobratsiya asosida shakllantirishning psixologik xususiyatlari	110
Shobduraximova U.T. Tavakkallchilikka asoslangan virtual o'yinlar va ularning jamiyatga salbiy ta'siri	113
Hasanova S.K. Development of creative thinking of primary class students based on girls' flows	115
No'monova A.N. O'zbekiston ta'lim tizimiga tasviriy san'atning rang tasvir yo'nalishini tadqiq etishning dolzarb masalalari	119
Toshtemirov Q.Q. Umumiyo'rta ta'lim maktablari musiqa madaniyati darslarida milliy musiqa merosi "shashmaqom" ni o'rganishning ahamiyati	122
Gofurjanova N.K. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlaridagi ishtirokining ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni	126
IJTIMOIY GUMANITAR FANLAR	
Yusupova S.N., Bakhronov B. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muamolari	129
Olimova Z.I. Abdulla Avloniyning Turkiston o'lkasidagi jadidchilik harakatiga qo'shgan hissasi	132
Mirzayeva B. Maishiy zo'ravonlikning ijtimoiy-falsafiy mohiyati	134

tasavvurini, maktabga bo'lgan munosabatini, tushunchasini tubdan o'zgartirib, maktabga nisbatan hurmat va e'tibor uyg'otishimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dyui, Jon. Ta'lif nazariyasi. (Theories of Education). Blekvell Publishing, 2008. 47-b.
2. Vigotskiy, Lev. Tafakkur va til. (Thought and Language). Nashr: MIT Press, 1986. 83-b.
3. Jabborov R.F. Muammoli ta'lif va uning samaradorligi. Toshkent davlat pedagogika universiteti, 2015. 64-b.
4. Sharipova T.N. Kontekstual ta'lif: nazariya va amaliy yondoshuvlar. – T.: Fan va texnologiyalar, 2017. 29-b.

UO'K: 316:37.018.11-053.6

BO'LAJAK PEDAGOG-PSIXOLOGLARNI TARBIYAVIY FAOLIYATINI TASHKIL ETISHGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

<https://zenodo.org/records/13292273>

To'raxonova Baro Tursunboy qizi
Andijon davlat universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo'lajak pedagog-psixologlarning tarbiyaviy faoliyatidagi pedagogik shart-sharoitlar, imkoniyatlari hamda kasbiy-pedagogik faoliyatning shakllanganlik darajalari, pedagogik ta'lif o'ziga xos strukturasi, kasbiy-pedagogik faoliyatni shakllanganligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lif, struktura, tarbiya, imkoniyatlar, qadryatlar, muvaffaqiyat, ijodkor, talaba, pedagog.

Аннотация. В данной статье описаны педагогические условия, возможности и уровни становления профессионально-педагогической деятельности в образовательной деятельности будущих педагогов-психологов, своеобразная структура педагогического образования, формирование профессионально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: Образование, структура, воспитание, возможности, ценности, успех, творец, ученик, учитель.

Abstract. Pedagogical conditions, possibilities, and levels of formation of professional-pedagogical activity, the unique structure of pedagogical education, the formation of professional-pedagogical activity are covered in this article.

Key words: Education, structure, upbringing, opportunities, values, success, creator, student, teacher.

Iqtisodiy qadriyatlar va ular bilan birga ijtimoiy qadriyatlar o'zgarishi oliy pedagogik ta'lif tizimini isloq qilish va yangilashni taqozo etdi. Ta'lif tizimining asosiy, belgilovchi maqsadi – mustaqil hayotda o'zini to'liq ko'rsata oladigan o'quvchi shaxsini rivojlantirishdir. Boy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan, rivojlangan, tashabbuskor, faol, uddaburon shaxsgina beqarorlik va ko'p bosqichli bozor tuzumi sharoitida raqobatga bardosh bera oladi. Bu maqsadga muvaffaqiyatli erishish pedagogika bilim yurtidan o'qituvchi shaxsini rivojlantirishni taqozo etadi. Tarbiya maqsadi sifatida komplekslardan xoli, ijodkor, faol, tashabbuskor, uddaburon shaxsni rivojlantirish haqida gap ketganda, bu jarayonda o'qituvchining shaxsiy ishtirokiga tayanmasdan vaziyatni tasavvur etib bo'lmaydi.

Pedagogik ta'lif murakkab ochiq tizim sifatida ikkita asosiy omil: pedagogika fani yutuqlari va o'quv amaliyotining ehtiyojlari ta'sirida rivojlanadi. Tanlangan omillarning murakkab o'zaro munosabatlarini, ularning o'zaro kirib borishini alohida ta'kidlash kerak. Amaliy faoliyatda yuzaga keladigan innovatsion pedagogik jarayonlar yangi pedagogik g'oyalarning tug'ilishini keltirib chiqaradi. Shu munosabat bilan pedagogik nazariyaning asosiy funksiyalaridan biri metodologik funksiya bo'lib, u ta'lifning "amaliy falsafasi"ni anglash funksiyasidir [1].

Ta'limning zamonaviy "amaliy falsafasi" pedagogika oliy ta'lim muassasasi bitiruvchisiga yuqori talablarni qo'yadi. Ular orasida ijodiy mustaqillik qobiliyati, samarali refleksiyani egallash qobiliyati, ta'lim siyosatining strategik ustuvor yo'nalishlarini aniqlash qobiliyati va boshqalar mavjud. Pedagogika oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining kasbiy imkoniyatlari va ularga zamonaviy maktab talablari o'rtasidagi ziddiyat tobora chiqurlashib bormoqda. Ushbu qarama-qarshilikni faqat har tomonlama ishlab chiqilgan nazariy asoslarga asoslangan bo'lajak o'qituvchi shaxsini maqsadli shakllantirish jarayonida "olib tashlash" mumkin. Ushbu asoslarga quyidagilar kiradi:

- kasbiy-pedagogik faoliyatning shakllanishi shaxs fenomeni sifatida amalga oshiriladi; bu jarayonda ta'limning shaxsga yo'naltirilgan paradigmasi uning birinchi bosqichida, shaxsiy faoliyatli yondashuvi bosqichida ustunlik qilsa, faoliyatli yondashuvi esa bilim olishning asosiy metodi hisoblanadi;
- kasbiy-pedagogik faoliyatni shakllantirish bilimlarning umumiyyadan xususiyga harakati asosida amalga oshiriladi;
- kasbiy-pedagogik faoliyatni shakllantirish yo'naltirilganlik xususiyatiga ega bo'lib, uning mohiyati shaxsning tabiatga mos rivojlanishidir [2].

Tabiat bilan uyg'unlik g'oyasi qadimgi mutafakkirlarda (Aristotel, Demokrit, Platon) paydo bo'lган. Ko'п asrlar davomida u ta'lim nazariyasi va amaliyotida yashab kelmoqdi. Bu orqali uning qayd etilgan makon doirasidagi rivojlanish qonuniyatlarini tushuntirish mumkin. Tabiatga muvofiqlik g'oyasining didaktik tamoyilga evolyusion aylanib borishi tabiiydir. Ya.A.Komenskiy uni o'rganish tamoyili va muayyan uslubiy yechim vositasi sifatida tushuntiradi. Ammo g'oyaning yanada kengroq asl mohiyati uning bugungi kunda yangi maqomda – tarbiyaning yaxlit jarayonini tashkil etishning metodologik asosi maqomida qayta tiklanishiga imkon berdi [3].

P.P.Kozlovaning nuqtai nazari bilan hamfikr bo'lak ekanmiz, biz ko'rib chiqilayotgan g'oyaning mazmunini insonning ajralmas mohiyatini ochib berishga qaratilgan dunyoqarashli g'oya sifatida tushunamiz, biz bu g'oyani faqat insonning ma'naviy madaniyatini tarbiyalash bilan cheklanmasdan, balki ta'lim janayonini yo'naltirilganlik g'oyasi sifatida tushunamiz.

Pedagogik ta'lim tizimidagi "Ijtimoiy buyurtma – mutaxassisni tayyorlash" paradigmasi yangisi bilan almashtirilmoqda: "ta'limga bo'lgan ehtiyoj – ta'lim xizmatlari"; yagona oliy maktab o'rniiga turli ta'lim muassasalari va ta'lim dasturlari vujudga kelmoqda va rivojlanmoqda.

Pedagogik ta'lim mazmuni darajalari, yo'nalishlari, mutaxassisliklari, ixtisosliklari bo'yicha farqlanadi; uning insonparvarlik yo'nalishi mustahkamlanmoqda. Jamiyat imkoniyatlari va ehtiyojlarining o'zgarishi munosabati bilan oliy pedagogik ta'lim strukturasi va mazmuni ham qayta ko'rib chiqilmoqda. Bunday o'zgarishlar pedagogik ta'limning yangi dasturlari va standartlarida o'z ifodasini topmoqda [4].

Bo'lajak pedagog-psixologlarni tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq. Kasbiy-pedagogik faoliyatning shakllanganlik darajasi ushbu jarayonning natijasi bo'lishi kerak. Shubhasiz, pedagog-psixologlarni tayyorlashga yuqori talablar qo'yiladi va jamiyat o'z faoliyatini yangi boshlayotgan o'qituvchini ijodiy faoliyatga tayyor holda ko'rishni xohlaydi. Shuning uchun, bo'lajak pedagog-psixologlarni tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash jarayonining o'zi o'quv-ijodiy faoliyat sharoitida amalga oshirilishi kerak.

Ijodiy shaxsni tafsiflashda talaba shaxsining quyidagi ijodiy qobiliyatlari komponentlari ajralib turadi: ma'lum bir yo'naltirilganlik va faollik, shaxs qobiliyatlarining alohida turi (intellektual-evristik, intellektual-mantiqiy, intuitiv, kommunikativ-ijodiy va shaxsni o'zini o'zi boshqarishi); o'quv-ijodiy faoliyat (axloqiy va estetik) muvaffaqiyatiga ko'mak beradigan shaxs xislatlari majmuasi. Ijodiy

faoliyat qanchalik murakkab va individual bo'lmasin, zamonaviy fan uni ta'riflaydi, mazmuni va strukturasini ajratib ko'rsatadi.

Pedagogik ta'lism o'ziga xos struktura, mazmunga ega bo'lib, jamiyatda muayyan funksiyalarini bajaradi, ular vaqtiga bilan jamiyatning imkoniyatlari va ehtiyojlarining o'zgarishi sababli qayta ko'rib chiqiladi. Bunday o'zgarishlar pedagogik ta'limga dastur va standartlarida o'z ifodasini topadi. Pedagogik ta'lism standarti uchta: umummadaniy, psixologik-pedagogik va predmetli bloklarni ajratish orqali uning mazmunini belgilab beradi [5].

Psixologik-pedagogik blokning mazmuni pedagogik o'z-o'zini anglash, o'qituvchi shaxsining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va pedagogik faoliyatni egallashi sharti sifatida tavsiflanishi mumkin. Ikkinchisi, birinchi navbatda, "pedagogik faoliyatni tahlil qilish, loyihalash, amalga oshirish va refleksiya qilish usullarida" namoyon bo'ladi. Psixologik-pedagogik blokning mazmuni blok oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalarini amalga oshiradigan modullar bilan belgilanadi.

Kasbiy-pedagogik faoliyatni shakllanganligi psixologik-pedagogik blokning mazmunini o'zlashtirishning asosiy natijasi bo'lishi kerak. Mutaxassisning kasbiy mahorati ma'lum darajada kasbiy faoliyatni amalga oshirishda namoyon bo'ladi. Standart avvalgiday bilim tizimini belgilab beradi. Garchi kasbiy-faoliyatda bilim uni amalga oshirish vositasi sifatida xizmat qiladi. Bilimning ahamiyatini kamaytirmasdan, chunki u muayyan faoliyatni amalga oshirishning asosiy sharti bo'lib, o'rganilgan narsaning samaradorligi, bilim bilan harakat qilish, muayyan muammolarni hal qilish, muayyan harakatlarni yetarli darajada bajarishga bo'lgan layoqatini o'zlashtirishni anglash uchun maxsus maqsadli ishni amalga oshirish kerak. Shu tariqa pedagogik ta'limga takomillashtirish prognostik yo'nalgalikkha ega bo'ladi [6].

Umumta'lism maktabidagi dars berish bilan pedagogika fanini amaliyotini taqqoslaganda biroz boshqacha pozitsiyani kuzatish mumkin. Hozirgi davr umumta'lism maktablari amaliyotda innovatsiyalarining jadal rivojlanishi bilan xarakterlanadi. Aynan mana shu amaliyot pedagogik nazariya rivojlanishining manbai hisoblanadi.

Tarbiyaning ta'limi, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi vazifalarining uyg'unligi bo'lajak pedagog-psixologlarning tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlashni rivojlantirish, tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarining tarbiyaviy faoliyatini tashkil qilish maqsadida avvalo tarbiya jarayonini pedagogik mazmuni, samarali shakl va metodlarini to'g'ri tanlashga bevosita bog'liq bo'lib hisoblanadi. Bo'lajak pedagog-psixologlarning tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash tizimini takomillashtirishning pedagogik mazmuni o'quv uslubiy adabiyotlar va qo'llanmalar, darsliklar, DTS, namunaviy va ishchi dasturlarda o'z aksini topgan bo'lib, tarbiyaviy jarayonda zamonaviylikni ta'minlash ya'ni tarbiyaviy ishlarda ilmiy asoslangan va tajribada sinalgan tarbiyaga oid yangiliklar, faol metodlar va shakllar, tartib qoidalarni joriy etishning majburiyligiga, shuningdek ta'limga taraqqiyot darajasi uning mazmuniga kiritilayotgan fan-texnika yutuqlari bilan tavsiflanadi [7].

Bo'lajak pedagog-psixologlarni tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash tizimini takomillashtirish jarayonlarida har bir pedagog belgilangan tarbiya maqsadiga erishish bo'yicha tarbiya beruvchi va tarbiya oluvchilar o'zaro faoliyatini tartibli tashkil etish yo'lini tanlaydi degan ilmiy xulosaga kelishimizga sabab bo'ladi. Masalan, an'anaviy metodlar (uning asosida falsafiy va pedagogik tizimlar tashkil etadi), ko'rgazmali metodlar, aks ettiruvchi metodlar, kitob bilan ishslash metodi, video metodlar.

Bo'lajak pedagog-psixologlarni tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash tizimini takomillashtirishda o'quv-metodik qo'llanmalar, metodik tavsiyalar, metodik ishlanmalar, o'quv dasturlari, o'quv rejasi, ma'ruza matnidan oqilona foydalanish muhim pedagogik omil bo'lib hisoblanadi. Alovida ta'kidlash o'rinniki, yana bir muhim omil bo'lajak pedagog-psixologlarning metodik tayyorgarligiga qo'yildigan malaka talablarining DTS va fan dasturlariga mos kelish darajasi. Bu borada tadqiqot doirasida o'tkazilgan so'rovnomalarining tahliliga e'tibor

qaratadigan bo'lsak, oliy ta'lim tizimida bo'lajak pedagog-psixologlarning metodik kompetentlilagini rivojlanishiga, ya'ni kompetensiyalar tizimini baholashda asosiy e'tiborni kreativlik, ijodiy tafakkurni shakllantirish bilan bog'liq kompetensiyalarga alohida e'tibor qaratilganligi ahamiyatlidir. Bu esa, o'z navbatida bo'lajak pedagog-psixologlarning metodik kompetentlilagini rivojlanish mazmuni, bilim, ko'nikma va malakalari hamda kompetentliligiga qo'yiladigan malaka talablarida mazkur jihatlarni alohida e'tiborga olish zaruratini yuzaga keltiradi.

Shuningdek, bo'lajak pedagog-psixologlarning metodik kompetentlilagini rivojlanishiga qo'yilayotgan talablar va ta'lim kon'yunkturasi tez o'zgarayotgan sharoitda maktabgacha ta'lim sohasidagi bakalavriat yunalishlari bo'yicha ta'lim dasturlarining safarbarligi va moslashuvchan bo'lishi ta'minlanishi zarur.

Tarbiyaviy jarayonni modernizatsiyalash sharoitida innovatsion faoliyat muhitini amalgalash oshirish mexanizmi va tashkil etishning istiqbolli texnologiyasi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, innovatsion jarayonning muvaffaqiyatlari borishi bo'lajak pedagog-psixologlarning tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash tizimini takomillashtirishga bevosita bog'liq. Bilamizki, ta'lim-tarbiya tizimidagi har qanday yangilik g'oya, fikr, innovatsiya bo'la olmaydi. Buning uchun islohot faoliyatining aniq shakli, mazmuni va ko'lami asos bo'lib xizmat qiladi. Bo'lajak pedagog-psixologlarning tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash tizimini takomillashtirish texnologiyasi bevosita innovatsiya asosida amalga oshiriladi, ya'ni shakl, vosita hamda metodlar yangilanadi, tizimli va davomli bo'ladi, ma'lum amaliyotda yangi faoliyat tizimini loyihalaydi, amaliyot sub'ektlari pozitsiyalarini to'la yangilaydi. Bunda faoliyatning yo'nalishlari ochiladi, zamonaviy texnologiyalar yaratiladi, faoliyatning yangi sifat samaralariga erishiladi, natijada amaliyotning o'zi ham yangilanadi.

Foydalaniqan adabiyotlar:

1. Higson H., Liu K. Business lessons with business: Can arts-based training enhance cultural competency? London: Routledge. (2013).
2. Anuzienė. The Structure of Socio-Cultural Competence (Self) Development. Vocational Training: Research And Realities, 1(26) (2015)
3. Koenen, F. Dochy, I. Berghmans. A phenomenographic analysis of the implementation of competence-based education in higher education. TTE, (2015).
4. Land R., Gordon G. Enhancing Quality in Higher Education – International Perspectives. London & New York: Routledge. (2013).
5. Shavelson R.J. An approach to testing & modeling competence. TasksandChallenges. Rotterdam: SensePublishers. (2013).
6. Reid S., Spencer-Oatey H. Towards the global citizen: Utilising a competency framework to promote intercultural knowledge and skills in higher education students. Cross-cultural teaching and learning for home and international students (2013).
7. Tate D.S. Increasing the retention of American Indian students in professional programs in higher education / D.S.Tate, C.L.Schwartz // Journ. of American Indian Education. – 1993. – Vol. 32. – P. 21 – 31.

UO`K.373.015.31:811.512.133'242

**ZAMONAVIY DARS JARAYONIDA ADABIY-NUTQIY KOMPETENSIYANI
SHAKLLANTIRISH, ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH**
<https://zenodo.org/records/13292287>

O'smanova Diloromxon Ziyodinovna
Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. Maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining dars jarayoni hamda ona tili va o'qish savodxonligi darslarining ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda tashkil etish orqali o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalar, xususan, adabiy-nutqiy kompetensiyaning shakllanishi va muloqot madaniyatining namoyon bo'lishi, dunyoqarashining rivojlanishi haqida bayon etilgan.

